

גמ' ב"ק (ג:) - דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרן בכתב

רב דניאל שטיין

א. גמ' תמורה (יד): - דרש ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל כתוב אחד אומר כתוב לך את הדברים האלה, וכתוב אחד אומר כי על פי הדברים האלה, לומר לך דברים שעל פה, אי אתה רשאי לאומרן בכתב, ושכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה. ותנא דבי רבי ישמעאל כתוב לך את הדברים האלה אלה אתה כותב, אבל אין אתה כותב הלכות, אמרי דלמא מילתא חדתא שאני, דהא רבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא, ודרשי הכי עת לעשות לה' הפרו תורתך, אמרי מוטב תיעקר תורה, ואל תשתכח תורה מישראל. [תוס' (שם) ד"ה דברים - וא"ת היכי קאמרינן מזמורים על פה וי"ל דאין להקפיד רק מה שכתוב בחומש אמנם קשה היכי קרינן ויושע וקריאת שמע וי"ל דאין להקפיד אלא בדבר שמוציא אחרים ידי חובתן].

ב. גמ' גיטין (ס): - ורבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי ספר אפותרא אסור למקרי ביה בשבת, מאי טעמא, דלא ניתן ליכתב. מר בר רב אשי אמר לטלטולי נמי אסור, מ"ט דהא לא חזי למיקרי ביה. ולא היא, שרי לטלטולי ושרי למיקרי ביה, דר' יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, והא לא ניתן ליכתב, אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך, ה"נ כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך. [רש"י (שם) - דלא ניתן ליכתב - פחות מספר אחד שלם לעצמו וכו'. ה"נ כיון דלא אפשר - שאין לכל צבור וצבור יכולת לכתוב נביאים שלם].

ג. מגן אברהם (הקדמה סי' רפ"ד): - כתב הלבוש תמהתי כל ימי שלא ראיתי נוהגין באחד מן המקומות לכתוב ההפטרות כדין ספר כמו שכותבין המגילה כי היה נ"ל שאין יוצאין בצבור כלל בקריאת ההפטרות שקורין בחומשין הנדפסים כיון שאין נכתבין ככל הלכות ס"ת או מגילה עכ"ל וכו'. ואיתא בגיטין דף ס' שאסור לכתוב ההפטרה וכו' משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כלומר שאין יכולת ביד הצבור לקנות להם נביאים שלימים וא"כ השתא שנתגלה מלאכת הדפוס והספרים תיפוק ליה בזול אסור לכתוב הפטרות דהא קי"ל דפוס כתיבה מעליתא היא.

ד. משנ"ב (סי' רפ"ד ס"ק א'): - כתב הלבוש תמהתי על שלא ראיתי נוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר כי היה נ"ל שאין יוצאין כלל בקריאת ההפטרה בחומשים הנדפסין כיון שאין נכתבין ככל הלכות הס"ת או מגילה והט"ז ומ"א יישבו המנהג וס"ל דאף שהוא ע"י דפוס וגם על הנייר ושלא בגלילה מותר לענין זה ומ"מ דעת המ"א דצריך לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס ולא מתוך הפטרה לבד הנדפסת בחומש וכן ג"כ דעת הא"ר ע"ש ומ"מ אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש יש לסמוך להקל שלא לבטל קריאת הפטרה אך לכתחלה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל צבור נביאים שנכתבין בקלף כדין שאז גם השמות נכתבים בקדושה משא"כ כשהוא על הנייר הנדפס וכן הנהיג הגר"א בקהלתו וכעת נתפשט זה בהרבה קהלות ישראל ואשרי חלקם.

ה. ס' יראים (סי' קכ"ח): - דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה ושבעל פה אסור לאומרן בכתב הא לא קשיא דכתובי אסמכתא נינהו ומדרבנן הוא משום שאם היינו אומרים דברים שבכתב על פה היו מתיאשין לכותבם וגם לא היו מאמינים עמי הארץ כ"כ כי היו אומרים לא נכתבו וחכמים רצונם אמרו ומאחר שהוא מדרבנן לא גזרו אלא להוציא אחרים ידי חובתם אבל כשהוא קורא לעצמו אינם נותנים האחרים און ולב ודעת ולא אתו לידי תקלה כמו שפירשנו.

ו. רמב"ם (פ"ב ממרים ה"ד): - וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה, כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ז. ספרי (פרי' שופטים סי' קנ"ד): - לא תסור מן התורה אשר יגידו לך, מצות לא תעשה, ימין ושמאל, אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם.

ח. גמ' יומא (סח-ע): - וכהן גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור, וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה וכו'. ובעשור של חומש הפקודים קורא על פה. אמאי, נגלול וניקרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור, מפני כבוד ציבור, ונייתי אחרינא ונקרי, רב הונא בר יהודה אמר משום פגמו של ראשון. [תוס' ישנים (שם) - ובעשור שבחומש הפקודים קורא בעל פה, אומר רבי, שאף על פי שדרשו בגיטין (ס:) שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה אין זה אלא למצוה מן המובהר, לקרות אותו שבכתב בכתב, ושבעל פה בעל פה, וכאן משום כבוד צבור לא הטריחו חכמים].

ט. ס' נפש הרב (עמ' ל"ד) - ועפ"י יסודו של הגר"מ סולוביציק י"ל דגדר ההלכה דדברים שבע"פ א"א רשאי וכו' אינו ר"ל שיש בזה איסורא אלא גדרו שלהחשב כמסורה שלמה של תושבע"פ בעינן שימסרוהו שלא מתוך הכתב, וכן אידך הלכתא דדברים שבכתב וכו' שתפס הגר"א לתמורה לעיקר כאותה דעה שבתוס' דכל הך הלכתא לא שייכא אלא במוסר דברי תורה לאחרים, דבתורה מצוה מן המובחר, האופן הכי נכון למסור דברי תורה לאחרים הוא כל אחד ואחד כדינו, דברים שבכתב בכתב ודברים שבע"פ בע"פ, ואפילו אם שינו אין בזה משום איסור אלא שלא נתקיימה מצות תלמוד תורה בשלמותה.

י. רמב"ם (פ"ב ממרים ה"א-ב') - ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך. בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין. [כס"מ (שמ) - ואם תאמר אם כן אמאי לא פליגי אמוראי אתנאי דהא בכל דוכתא מקשינן לאמורא ממתניתין או מברייתא וצ"ל אנא דאמרי כי האי תנא ואם לא יאמר כן קשיא ליה וכפי דברי רבינו הרשות נתונה להם לחלוק על דברי התנאים. ואפשר לומר שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים וכן עשו גם בחתימת הגמ' שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה].

יא. גמ' גיטין (ס:) - א"ר יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

יב. גמ' חגיגה (יג.) - ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לנכרי, שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום.

יג. מדרש תנחומא (פר' כי תשא אות ל"ד) - בקש משה שתהא המשנה בכתב ולפי שצפה הקדוש ברוך הוא שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונית והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין (ס"א מצויין) אמר להם הקדוש ברוך הוא לעכו"ם אתם אומרים שאתם בני יודע אלא מי שמסטורין שלי אצלו הם בני ואיזו היא זו המשנה שנתנה על פה והכל ממך לדרוש.